

(/)

🏠 (/)

> Danmark og Europa efter 1945 (<http://www.historie-online.dk/boger/anmeldelser-5-5/danmark-og-europa-efter-1945>)

> Bøger (<http://www.historie-online.dk/boger>)

> Anmeldelser (<http://www.historie-online.dk/boger/anmeldelser-5-5>) > Kershaw: Vendepunkter

← **Forrige artikel** (<http://www.historie-online.dk/boger/anmeldelser-5-5/danmark-og-europa-efter-1945/europas-mange-omveje>)

Kershaw: Vendepunkter

Kategori: Anmeldelser

Visninger: 2944

Del artikel: **f** ([https://www.facebook.com/sharer/sharer.php?u=http://www.historie-](https://www.facebook.com/sharer/sharer.php?u=http://www.historie-online.dk/boger/anmeldelser-5-5/danmark-og-europa-efter-1945/kershaw-vendepunkter)

[online.dk/boger/anmeldelser-5-5/danmark-og-europa-efter-1945/kershaw-](http://www.historie-online.dk/boger/anmeldelser-5-5/danmark-og-europa-efter-1945/kershaw-vendepunkter)

[vendepunkter](http://www.historie-online.dk/boger/anmeldelser-5-5/danmark-og-europa-efter-1945/kershaw-vendepunkter)) **t** (<https://twitter.com/home?status=>. Aktiviteten kan ses på

[http://www.historie-online.dk/boger/anmeldelser-5-5/danmark-og-europa-efter-](http://www.historie-online.dk/boger/anmeldelser-5-5/danmark-og-europa-efter-1945/kershaw-vendepunkter)

[1945/kershaw-vendepunkter](http://www.historie-online.dk/boger/anmeldelser-5-5/danmark-og-europa-efter-1945/kershaw-vendepunkter)) **in** ([http://www.linkedin.com/shareArticle?](http://www.linkedin.com/shareArticle?mini=true&url=http://www.historie-online.dk/boger/anmeldelser-5-5/danmark-og-europa-efter-1945/kershaw-vendepunkter&title=)

[mini=true&url=http://www.historie-online.dk/boger/anmeldelser-5-5/danmark-og-](http://www.historie-online.dk/boger/anmeldelser-5-5/danmark-og-europa-efter-1945/kershaw-vendepunkter&title=)

[europa-efter-1945/kershaw-vendepunkter&title=\)](http://www.historie-online.dk/boger/anmeldelser-5-5/danmark-og-europa-efter-1945/kershaw-vendepunkter&title=)

Ian Kershaw

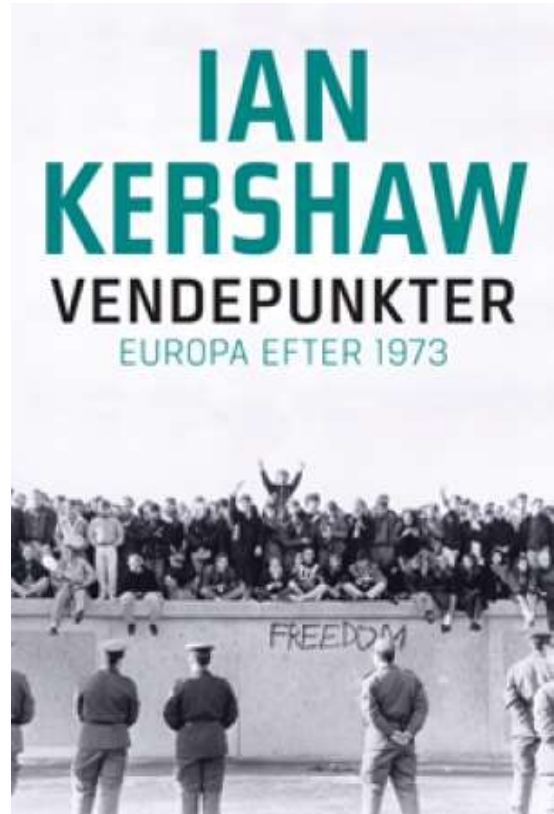
Vendepunkter. Europa efter 1973.

GAD 2019, 414 s.

Af Nils Arne Sørensen. Professor SDU

I dette afsluttende bind af Ian Kershaws fremstilling af Europas historie siden 1914 er den store kender af nazismen og 2. verdenskrig langt fra sin faglige komfort zone. At det har voldt ham vanskeligheder, skriver han åbent i indledningen, men faktisk er Vendepunkter i mine øjne det bedste af de fire tommetykke bind. Det er der nok to forklaringer på. For det første er der ikke mange veletablerede sammenhængende tolkninger af den så nære fortid, som Kershaw kan læne sig op ad eller spille erkendelsesmæssigt bold med. Han nævner nogle af de vigtigste så som Eric Hobsbawm, Mark Mazower og Tony Judts arbejder, men de har alle 15-25 år på bagen, og, som Kershaw skriver, er de voldsomt afhængige af, hvornår de blev skrevet. Croces gamle diktum om, at al historie er samtidshistorie, er selvfølgelig i dén grad til at tage og føle på, når man skal forklare historien helt frem til nuet, hvor presentismen næsten uundgåelig bliver stærk: Hvordan endte vi her, hvor vi står lige nu? Manglen på indlysende forbilleder har tydeligvis været berigende, fordi det har ansporet Kershaw til at skrive mere spørgende: Bogen er i vid udstrækning opbygget som forsøg på at besvare åbent stillede spørgsmål snarere end set fra den alvidende fortællers perspektiv, som der har været en del af i de tidligere bind. For det andet er det meget vanskeligt at tage rollen som en neutral analytiker, når man kommer så tæt på ting, som fortsat sætter dagordnen. At Kershaw skriver fra en position som tilhænger af det liberale demokrati, har været klart i alle bind; at han har meget til overs for den tøjlen af kapitalismen, som velfærdsstaten efter 1945 sikrede i Vesteuropa, fremgik også af hans fremstilling af årtierne frem til 1973 i tredje bind. Men her kommer der mere kant på fremstillingen. Det er ikke tilfældigt at et kapitel hedder "Ramt af globaliseringen"; her er der nemlig også skarpt blik for globaliseringens skyggesider i form af fx den globaliserede økonomis "rovgriske krav", topchefers "groteske lønninger" og "skingre modstand" mod migranter. Dette klare engagement løfter mange steder fremstillingen, uden Kershaw på den anden side giver køb på den grundlæggende historikerdyd om at ville forklare.

Det værk, GADs forlag præsenterer i fire bind for danske læsere, er oprindeligt tænkt og skrevet som to, og bortset fra lettere justeringer i indledningerne er bøgernes tekst ikke tilpasset dette nye format. Det var noget problematisk i værkets første halvdel, hvor delingen virkede tilfældig, men fungerer langt bedre i de sidste to bind, der står godt hver for sig (selv om en kort afrunding i forrige bind ikke havde været en luksus). Det skyldes måske, at Kershaw for perioden efter 1950 har skrevet med en bevidsthed om, at den engelske original Rollercoaster skulle være delelig, men en anden forklaring kan være selve stoffet. Værkets første halvdel, der på engelsk havde titlen *To Hell And Back*, dækkede perioden 1914-1950, og her er der en periode med en indlysende overordnet sammenhæng i form af den moderne 30-årskrige og dens efterspil. Helt anderledes er det selvfølgelig, når man skal skrive sig frem mod nuet – så bliver periodiseringer vanskeligere. Det er helt tydeligt tilfældet her. Mens *To Hell and Back* helt på titelniveau angiver bogens bærende fortælling, har *Rollercoaster* slet ikke samme kraft, og Kershaw er da heller ikke alt for begejstret for sin egen rutsjebanemetafor som periodekarakteristik. Og her fungerer den engelske original faktisk bedre ved at blive delt op i to. Selv om titlen på bindet, der dækker tiden 1950-73, *Fred og Nye Farer*, ikke er den mest vellykkede, så kan perioden langt hen forstås som en sammenhængende enhed, nemlig det, der ofte er blevet kaldt En

Gylden Tidsalder. I hvert fald i Vesteuropa, og selv om Kershaw med skruetvingen som vellykket metaforisk forklaringsgreb i denne bog giver en god gennemgang af det kommunistiske Europa, så er det Vesten, der har sat rammen for værket. Det er anderledes i dette sidste bind, hvis overskrift i realiteten også signalerer afkaldet på en samlet, overordnet fortælling om perioden siden 1973. Vendepunkter lægger op til en anden slags fremstilling med en stribe brud (her 1973, 1989, 2001 og 2008), der på overskriftsniveau gives afgørende karakter, og hvor fremstillingen så i praksis på god historikervis demonstrerer, at nok var der brud, men også vigtige elementer af kontinuitet gennem bruddene.

I forhold til de tidligere bind er en anden ting iøjnefaldende. Her blev Tyskland tildelt den helt markante hovedrolle. Det giver god mening. Det var i meget høj grad Tyskland, der havde ansvaret for, at To Hell And Back er en rammende overskrift for perioden 1914-50. Tilsvarende er (Vest)Tysklands "vestliggørelse" (Westernisierung, som vore tyske kolleger kalder det) i de første årtier efter 1945 derfor også helt central, når vi skal forstå denne periode i europæisk perspektiv. I nærværende bind fylder Tyskland naturligvis også godt, men har slet ikke samme hovedrolle, og det fungerer fint (og giver mere plads til periferier og småstater – ja, selv Danmark nævnes ganske ofte).

Er blikket i denne bog geografisk ganske helstøbt europæisk, er den grundlæggende tilgangsvinkel fortsat den politiske historie. Den store europæiske succeshistorie efter 1945 er i Kershaws blik, at det i Vesteuropa lykkedes at overvinde den autoritære og totalitære arv og skabe stabile liberale demokratier. Det var hovedfortællingen i forrige bind. I dette bind tages afsættet så i, hvordan demokratier i Vest og diktaturer i Øst, men også i Sydeuropa tackler det alvorlige økonomiske tilbageslag i 1970'erne. For Kershaw bliver kriseårene i Vesteuropa læst som lakmusprøven på, at demokratiet var rodfast. Anderledes for diktaturerne i Europas sydlige udkant, der i samme år bryder sammen. Her er Kershaws forklaring ikke primært politisk, men en blanding af økonomisk og kulturel: Mens turismen blev en vigtig vækstmotor i Spanien og Grækenland, satte den tættere kontakt med de vestlige demokratier, som turisterne kom fra, diktaturernes autoritære værdier under et voldsomt pres, som de ikke kunne overleve. Det er en forklaring, der ligger tankevækkende fjernt fra den, som unge i 1970'ernes Skandinavien nynnede med på, når Hoola-Bandoola Band sang om "Juanita".

Afviklingen af de sydeuropæiske diktaturer er imidlertid en sidehistorie. Hovedhistorien i store dele af dette bind er den europæiske kommunismes krise og sammenbrud og den følgende "post-kommunistiske" udvikling. Blikket er igen politisk, men forklaringen tager i høj grad udgangspunkt i økonomien: Det var kommandoøkonomiens voksende problemer, der blev den centrale drivkraft i sammenbruddet. Det er ikke en overraskende forklaring. Men Kershaws fremstilling er ikke mindst interessant, fordi han insisterende minder os om, at kommandoøkonomiens kriser kunne have udviklet sig til en meget lang historie, hvis det ikke havde været for reformkræfterne omkring Gorbatsjov, der først søgte at redde kommunismen, men – i Kershaws øjne vigtigere – var villige til at ofre den, da deres reformforsøg mislykkedes. Derfor fremstår Gorbatsjov som tæt på en helt i fremstillingen. Det skyldes ikke mindst hans støtte til revolutionerne i Østeuropa i 1989, som under overskriften "Folkets Magt" behandles grundigt. Her er det de østeuropæiske folk, som kommer tæt på helterollen, men Kershaw understreger også, at det nok så meget var længsel efter velstand som længsel efter demokrati, der var frihedsrevolutionernes drivkraft. Det kom tydeligst til udtryk i forbindelse med den tyske genforening, hvor vi også bliver mindet om, at mange af dem, der modigt fremkæmpede forandringerne, snart måtte se sig politisk marginaliserede.

På 30 års afstand virker jubelscenerne og fremtidsforventningerne fra Østeuropa og ikke mindst Berlin som utopiske levn fra en fjern fortid. Men efter den kontante og ofte brutale overgang til markedsøkonomi i de tidligere kommunistiske lande og krigene i Jugoslaven, kan Europas historie fra midten af 1990'erne og ti år frem i høj grad skrives som en succeshistorie med økonomisk vækst, velstandsstigning for de fleste og rodfastelse af liberale demokratier og retsstaten i Øst- og Centraleuropa, påpeger Kershaw. Men under den økonomiske vækst skjulte der sig både afindustrialisering og voksende ulighed, og det sidste blev kun værre, da regeringerne i Europa forsøgte at rydde op efter finanskrakket i 2008 (som "i betydeligt omfang [havde] sine rødder i den grådighed i finanssektoren, som helt overskyggede enhver ansvarsfølelse under opsvinget forud for krakket", som det hedder). Til økonomiske problemer kom andre. Terrortruslen var siden 2001 blevet en vigtig del af Europas virkelighed – ikke mindst på grund af de forføjede krige i Afghanistan og Irak. Til denne giftige

cocktail kom migrantkrisen i 2015; en krise, hvor over halvdelen af migranterne var på flugt fra krige i Syrien, Irak og Afghanistan; "krige som Vesten bar et betydeligt medansvar for", som Kershaw fremhæver, og hans skildring af migrantkrisen skal roses for at minde læserne om de flygtedes perspektiv.

Mens det iflg. Kershaw er klimakrisen, der i særklasse er det alvorligste problem, Europa (og kloden) står overfor, kredser hans behandling af de sidste ti års historie især om migrantkrise, terrortruslen og eftervirkningerne af finanskrisen i form af nedskæringer og fattiggørelse (alt mens banditterne i habitter fik gyldne håndtryk). Her finder han rødderne til de politiske opbrud i Europa, først og fremmest svækkelsen af de traditionelle magtpartier og styrkelsen af højrepopulismen, stort set overalt. At respekt for magthavere er krakeleret, er ikke overraskende, peger Kershaw på i sit efterskrift med henvisninger til politiske korruptionsskandaler, kirkelige børnemisbrugsskandaler og "tilslørings-skandaler" i politiet. Er vi nået dertil, hvor "fortidens spøgelse [vil] vende tilbage for at hemsøge kontinentet?", spørger han?

Når man læser det tænksomme efterord, bliver det klart, at Kershaws optimisme på demokratiets vegne er faldet undervejs i processen med at skrive Europas historie siden 1950. Men før tonelejet glider over i nærheden af mol, får vi en fin historisk perspektivering, der understreger "de enorme fremskridt" der er gjort i perioden. Det handler om fred, frihed, retssamfund og "relativ velstand" (for som Kershaw præcist historicerende skriver: "At de er nødvendigt at dele mad ud til de fattige i rige vesteuropæiske lande, er en skandale. Alligevel eksisterer den udbredte og dybe fattigdom fra før krigen ikke længere"). Bag fremskridtene står iflg. Kershaw i høj grad "to af efterkrigstidens nyskabelser": NATO og EU. Med NATO mener Kershaw USA, hvis engagement i Europa i efterkrigsårene var afgørende for at sikre demokratiet og bevare freden, mens EU skabte andre rammer for fred og velstand. Begge synspunkter har han underbygget solidt i de to sidste bind af sin Europa-historie. Om NATO og EU kan løfte fremtidens udfordringer, ser Kershaw tydeligvis som et meget åbent spørgsmål. Derfor er grundstemningen i bogens sidste to kapitler og efterordet overvejende dystert. Men det er der ikke nogen grund til at gentage i denne anmeldelse, for Kershaws behandling af vores nærmeste fortid kan varmt anbefales.

Se desuden Nils Arne Sørensen anmeldelse af de foregående tre bind:

1914-1933 (/boger/anmeldelser-5-5/1-verdenskrig-53-53-53/den-store-katastrofe-europa-1914-1933)

1933-1949 (/boger/anmeldelser-5-5/2-verdenskrig-61-61/helvede-tur-retur-europa-1933-1949)

1950-1973 (/boger/anmeldelser-5-5/danmark-og-europa-efter-1945/gode-tider-nye-farer)

[Historie-online.dk, den 3. april 2019]

← **Forrige artikel** (<http://www.historie-online.dk/boger/anmeldelser-5-5/danmark-og-europa-efter-1945/europas-mange-omveje>)

SE RELATEREDE ARTIKLER

(<http://www.historie-online.dk/boger/anmeldelser-5-5/danmark-og-europa-efter-1945/en-hoejere-sags-tjeneste>) (<http://www.historie-online.dk/boger/anmeldelser-5-5/danmark-og-europa-efter-1945/schlueters-tid-1972-1993>) (<http://www.historie-online.dk/boger/fra-min-tid>)